

Jämställda pensioner?

Ds 2016:19

Kunskapsseminarium 21 juni 2016

Kapitel 2

Pensionsgapet – inkomstskillnaden mellan kvinnor och män

Helena Kristiansson-Torp
Sara Örnhall Ljungh

Några frågeställningar

- Hur stort är inkomstgapet mellan kvinnor och män?
- Är gapet detsamma för pensionärer som för förvärvsaktiva?
- Hur har gapet utvecklats?
- Vilka inkomster ger skillnaderna?

Inkomstgapet

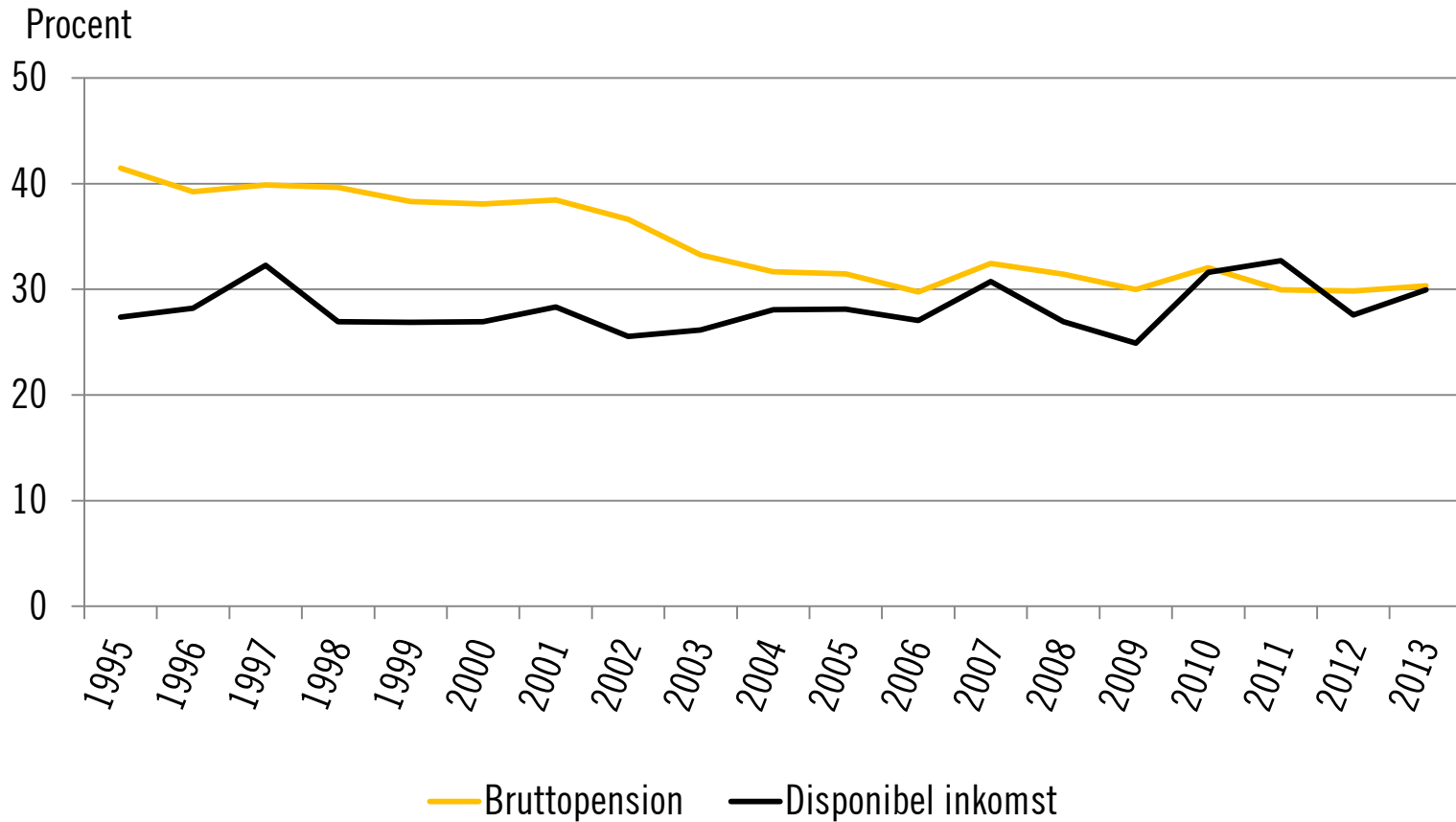
Förvärvsaktiva

15 %

Äldre än 65

30 %

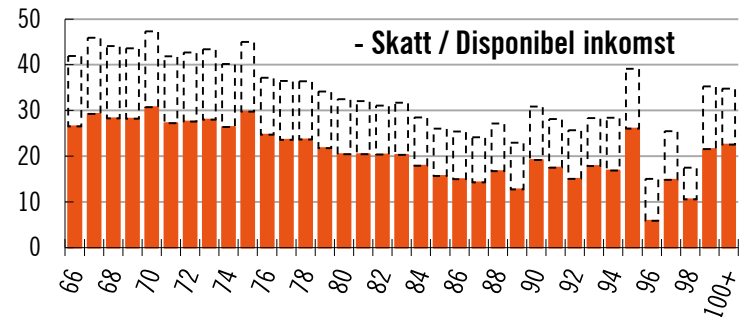
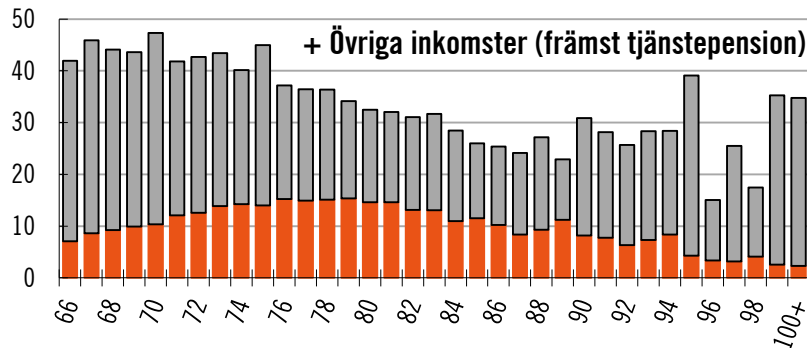
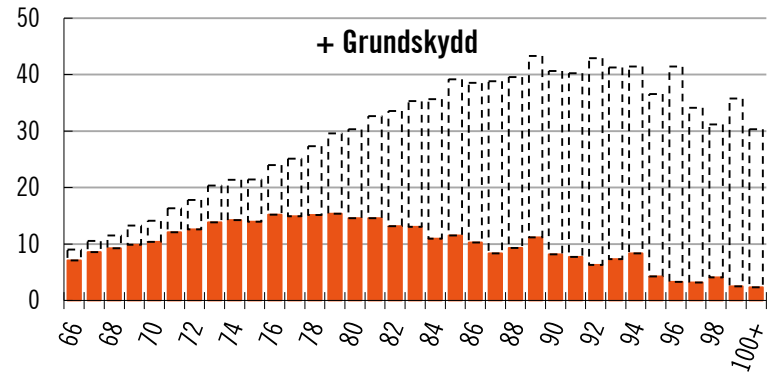
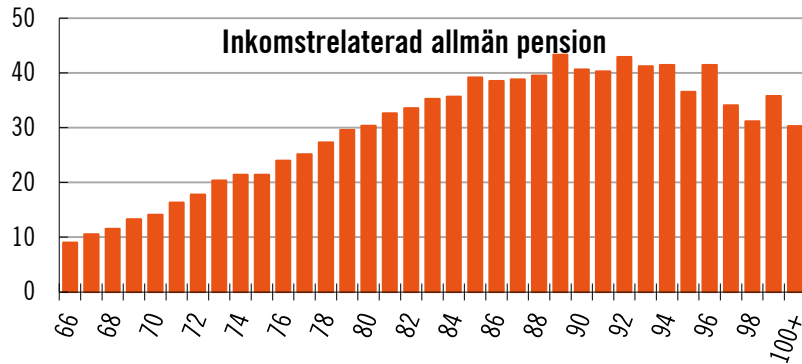
Utvecklingen av gapet

Inkomstgapets beståndsdelar

Inkomstslag	Gap i procent
Inkomstgrundad allmän pension	34
Allmän pension och BTP	17
Inklusive tjänste- och privat pension	27
Total bruttoinkomst	31
Disponibel inkomst (- skatt)	26

Olika inkomsters bidrag till gapet i olika åldrar

Några slutsatser

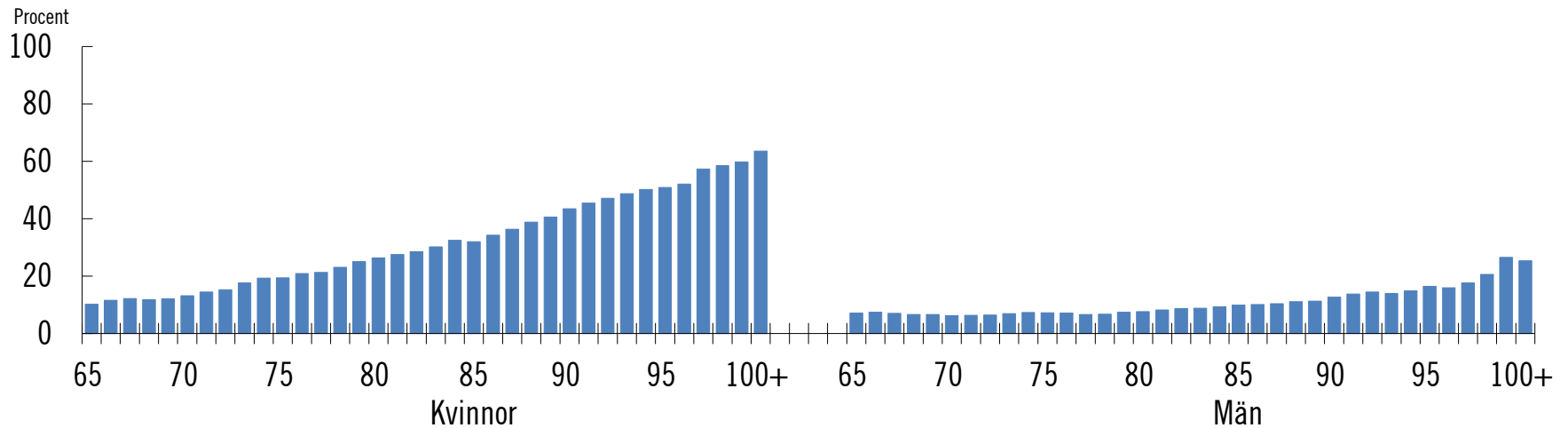
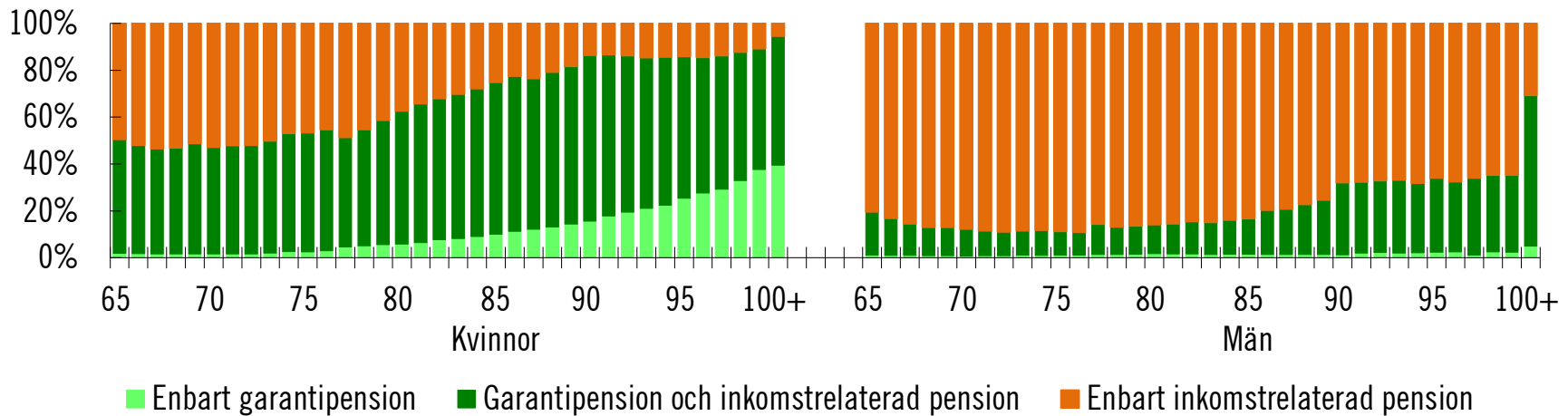
- Inkomstgapet är större för pensionärer och oförändrat sedan 1995
- Inkomstpensionen ökar gapet mest, därefter tjänstepensionen.
- Disponibel inkomst – gapet som störst bland de yngsta

3. Grundskyddet

- vilken betydelse har utformningen av grundskyddet för jämställda pensioner?

Helena Kristiansson-Torp
Sara Örnhall Ljungh

De flesta med grundskydd är kvinnor

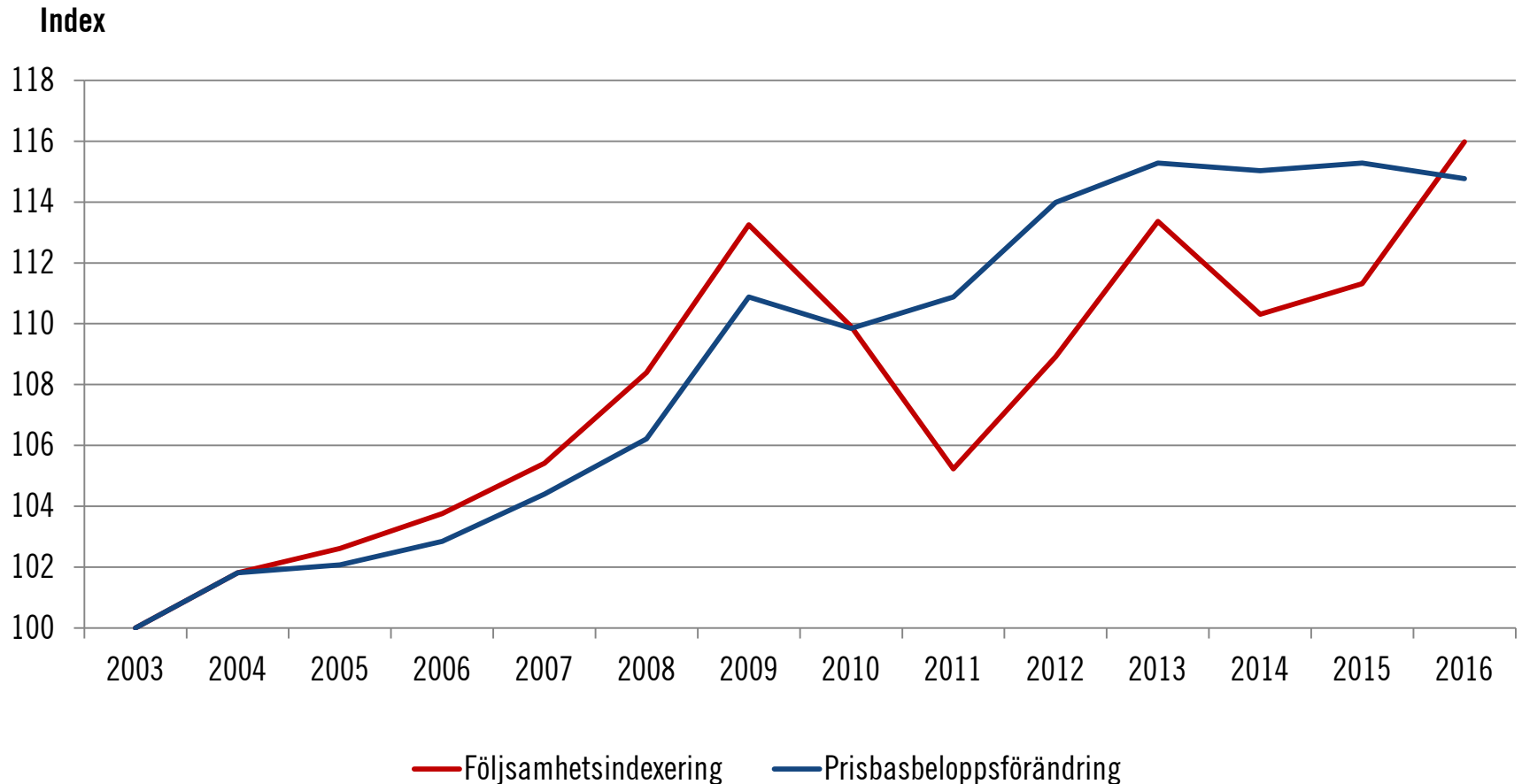
Har nya garantipensionärer tappat i förhållande till nya inkomstpensionärer?

Teoretisk analys

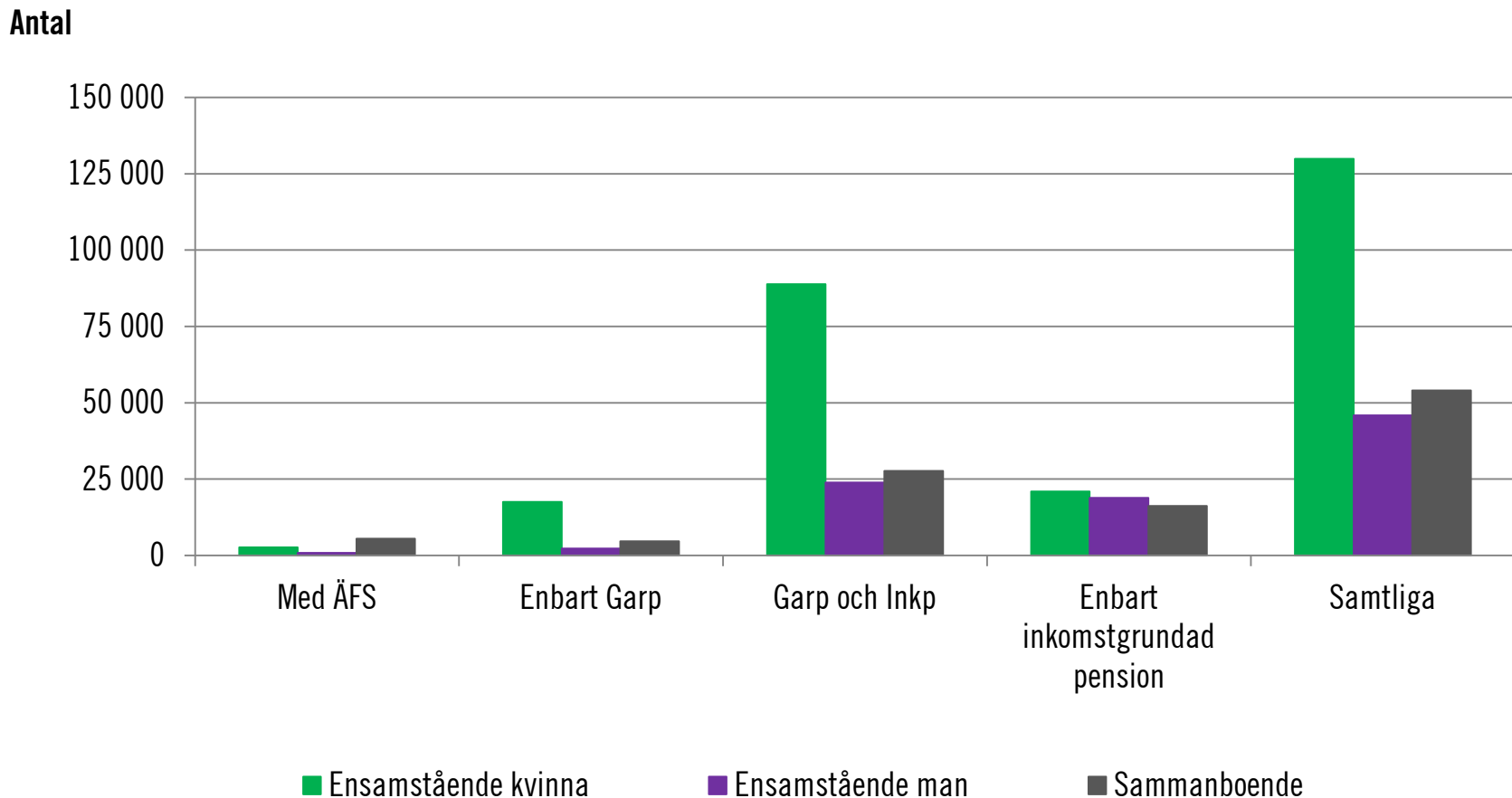
- Nybliven 65-årig inkomstpensionär 2016 jämfört med 2003: +33%
- Nybliven 65-årig garantipensionär 2016 jämfört med 2003: +15%

Real inkomstillväxt innebär att varje ny årskull garantipensionärer tappar gentemot inkomstpensionärerna

Utvecklingen för en pensionär som var pensionär 2003 - Följsamhetsindexering jämfört med prisbasbeloppsutveckling

Antal med låg ekonomisk standard fördelat på pensionssammansättning, 2014

Skillnad mellan ensamstående och sammanboende i olika system

Garantipension **10%**

Rimliga kostnader **20%**
Konsumentverket

Ekonomiskt bistånd **22%**

Några slutsatser

- Nyblivna garantipensionärer tappar gentemot nyblivna pensionärer med inkomstgrundad pension
- Nästan hälften av de som riskerar låg ekonomisk standard är ensamstående kvinnor med garantipension.

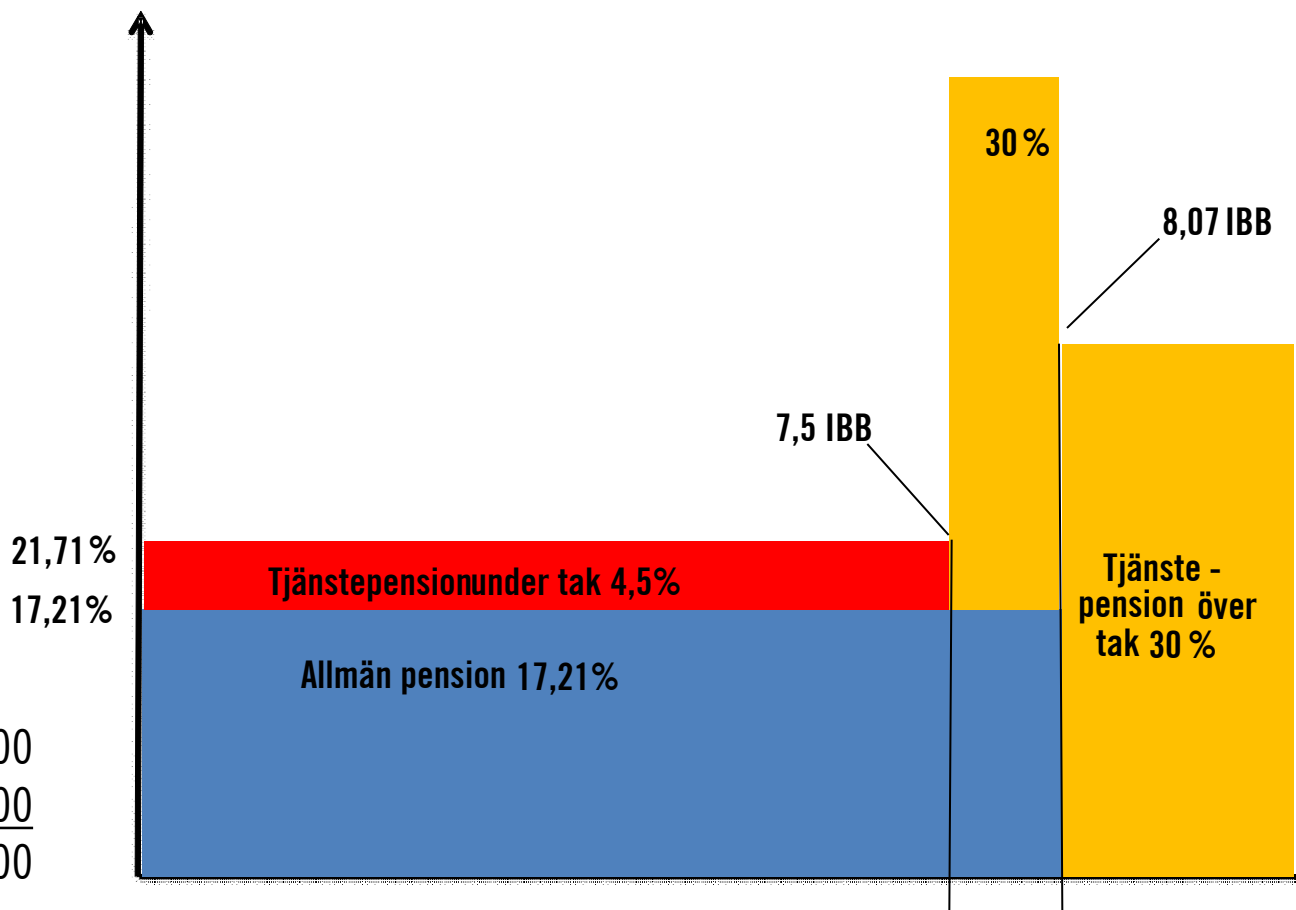
4. Tjänstepensionernas bidrag till pensionsgapet

- hur stor roll spelar tjänstepensionerna och hur skulle förändrade regler påverka gapet?

Marcus Sundberg

Avsättningar till pension beroende på lön

Total avsättning till pension

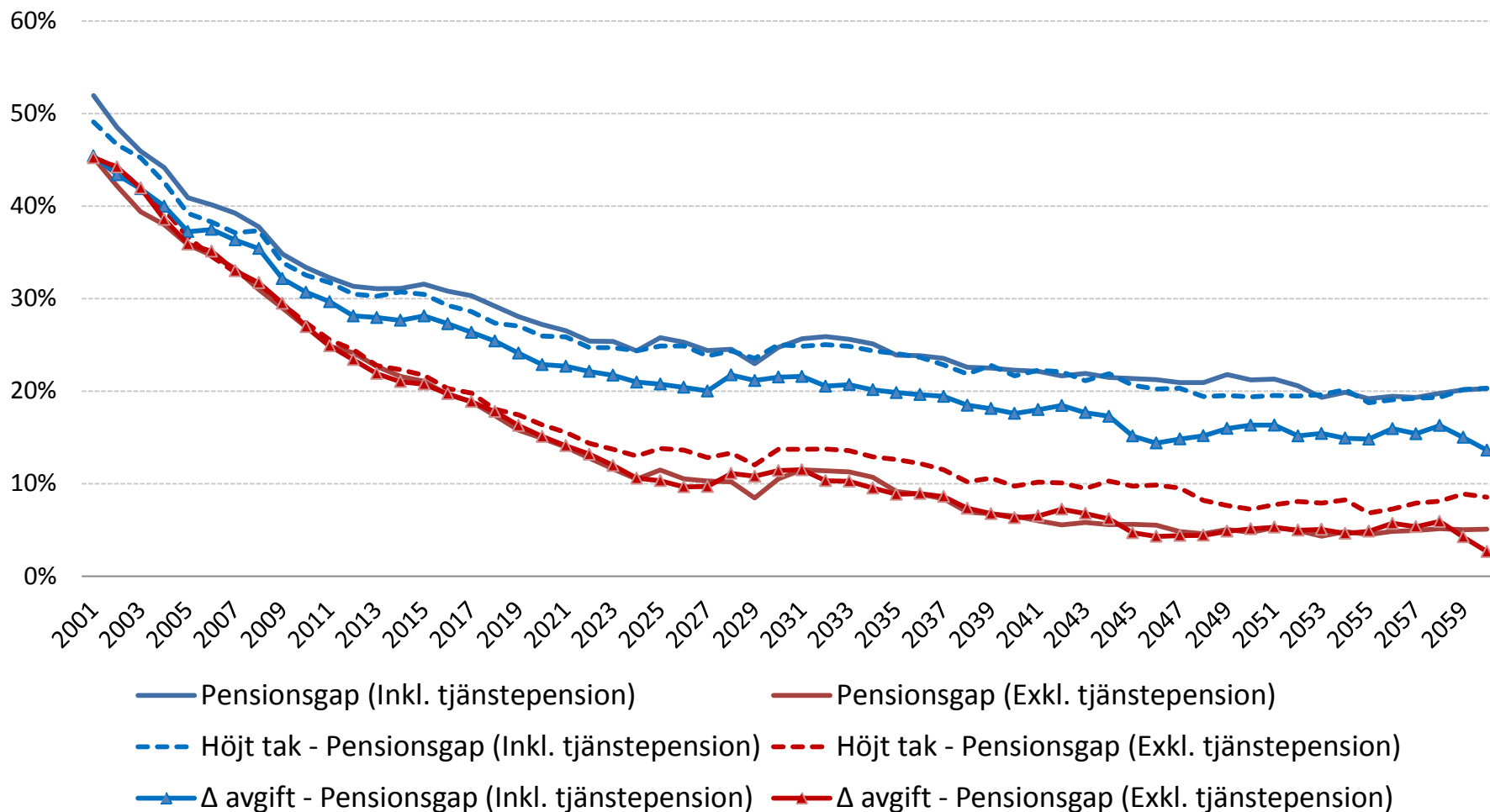

Medelbelopp

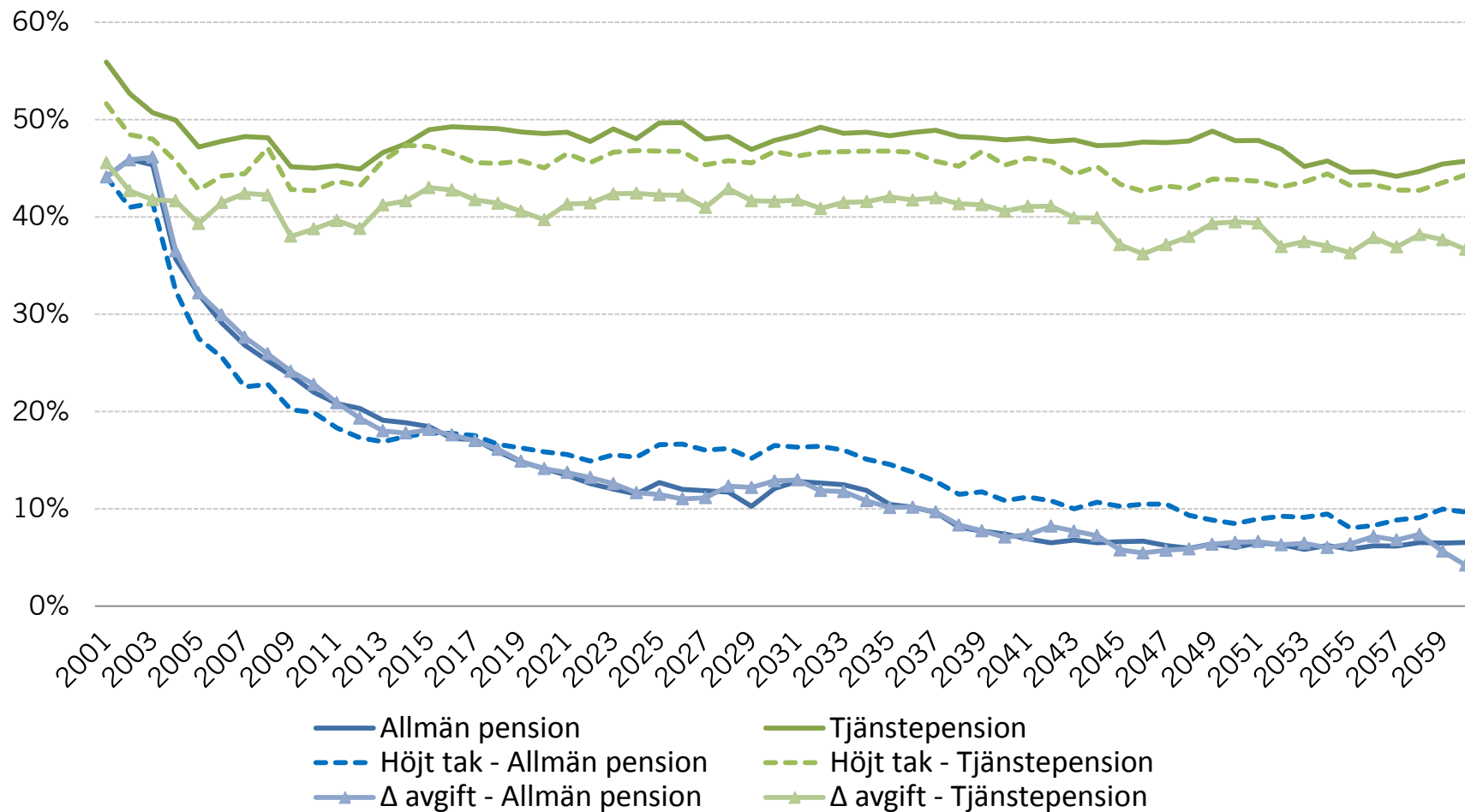
kvinnor	14 500
män	26 900
diff	12 400

7,5 IBB 8,07 IBB

Pensionsgapet

Pensionsgapet – per pensionslag

Ett par slutsatser

- **Tjänstepensionen bidrar till att förstärka pensionsgapet.**
- **Det totala gapet minskar över tid men tjänstepensionens bidrag ökar.**

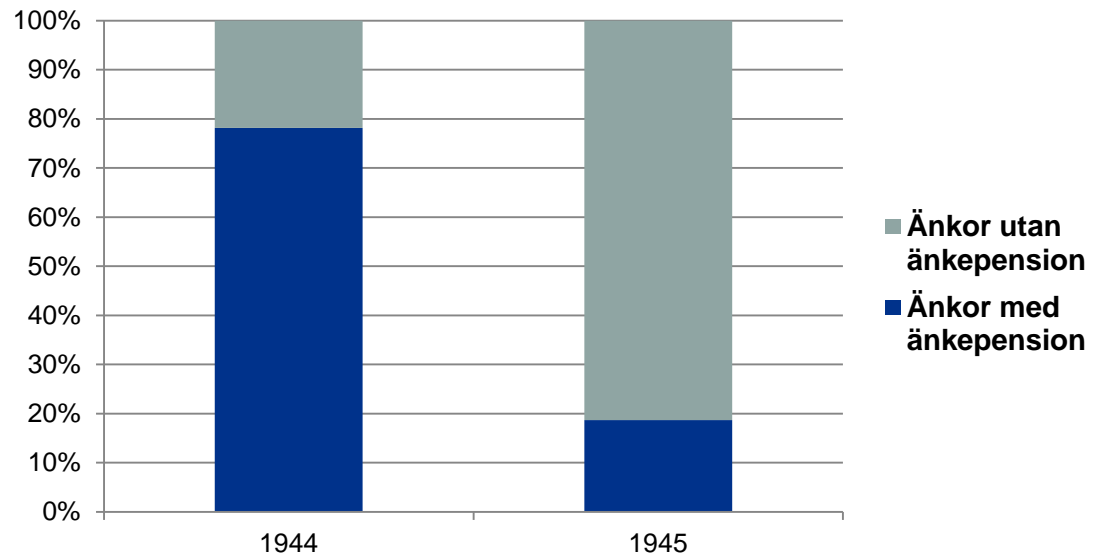
5. Änkepensionens betydelse för jämställda pensioner

- Vilken effekt får utfasningen av änkepensionen för kvinnors pensioner?

Kristin Kirs, Pensionsmyndigheten

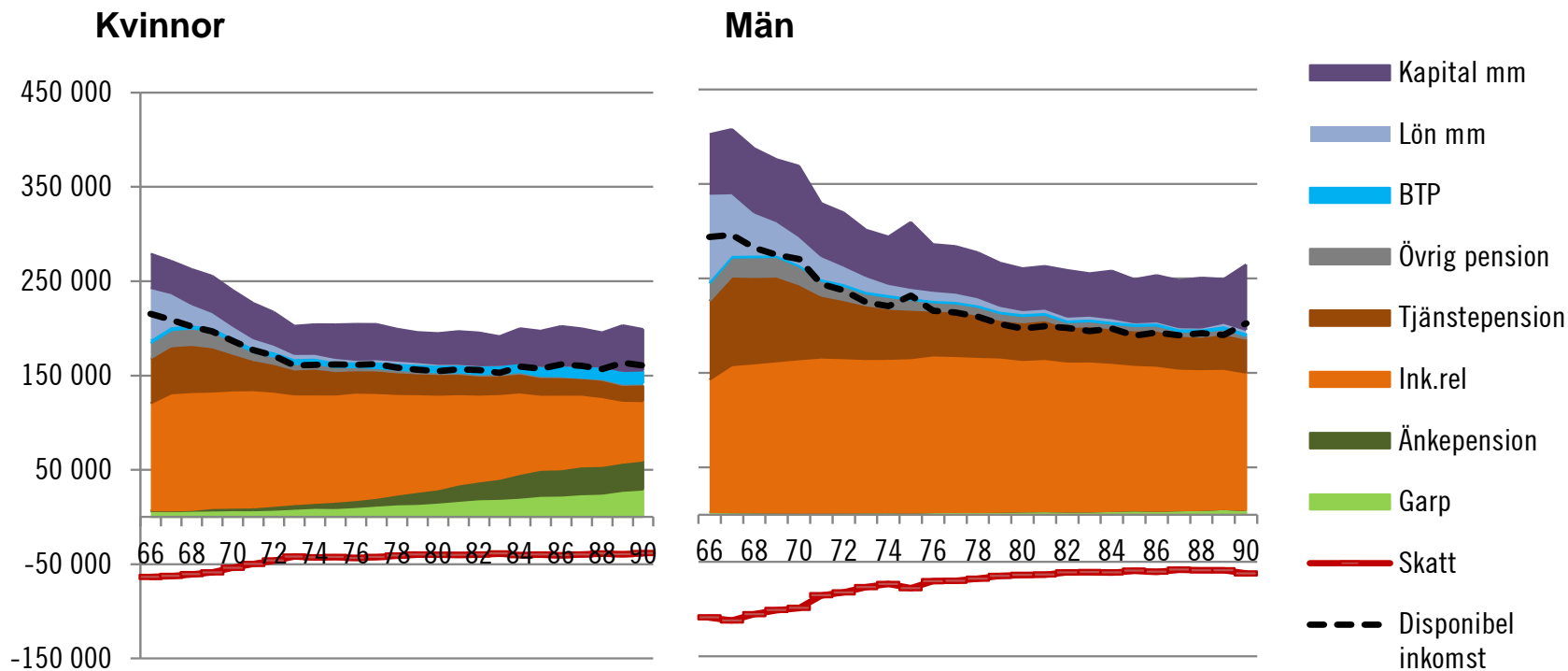
Änkepensionens utfasning

- Änkepension (ÄP) avskaffades formellt 1990
- Dock långsam utfasning
- Kvinnor födda 1945 eller senare får ÄP i betydligt lägre omfattning än äldre:

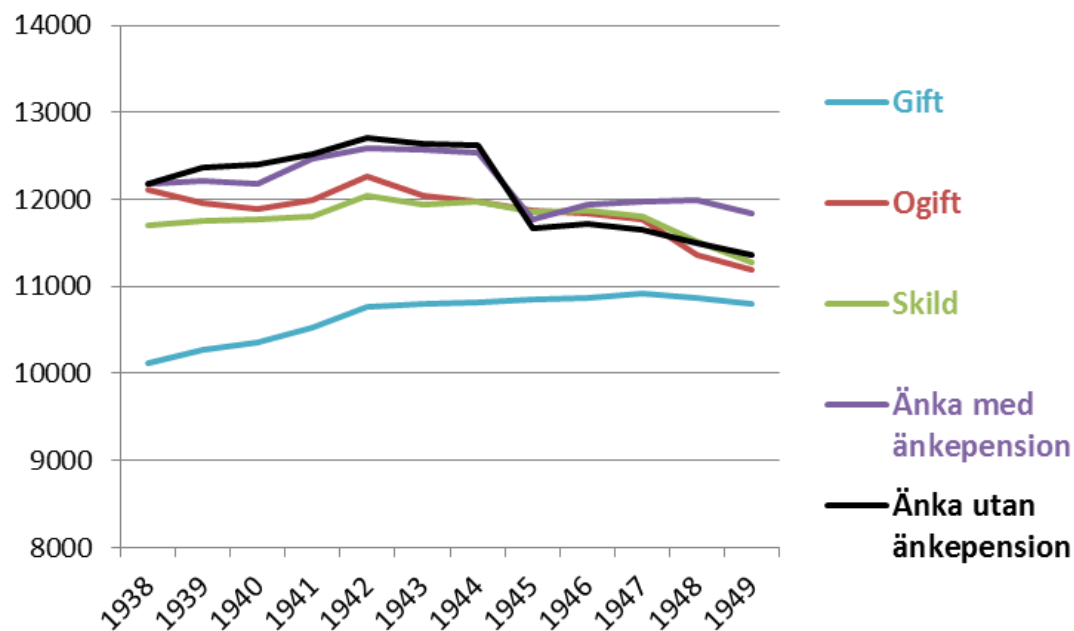
Änkepensionens bidrag till disponibel inkomst

- Ju äldre änkor är desto större andel av total inkomst utgörs av ÄP

Genomsnittlig pension för olika civilstånd

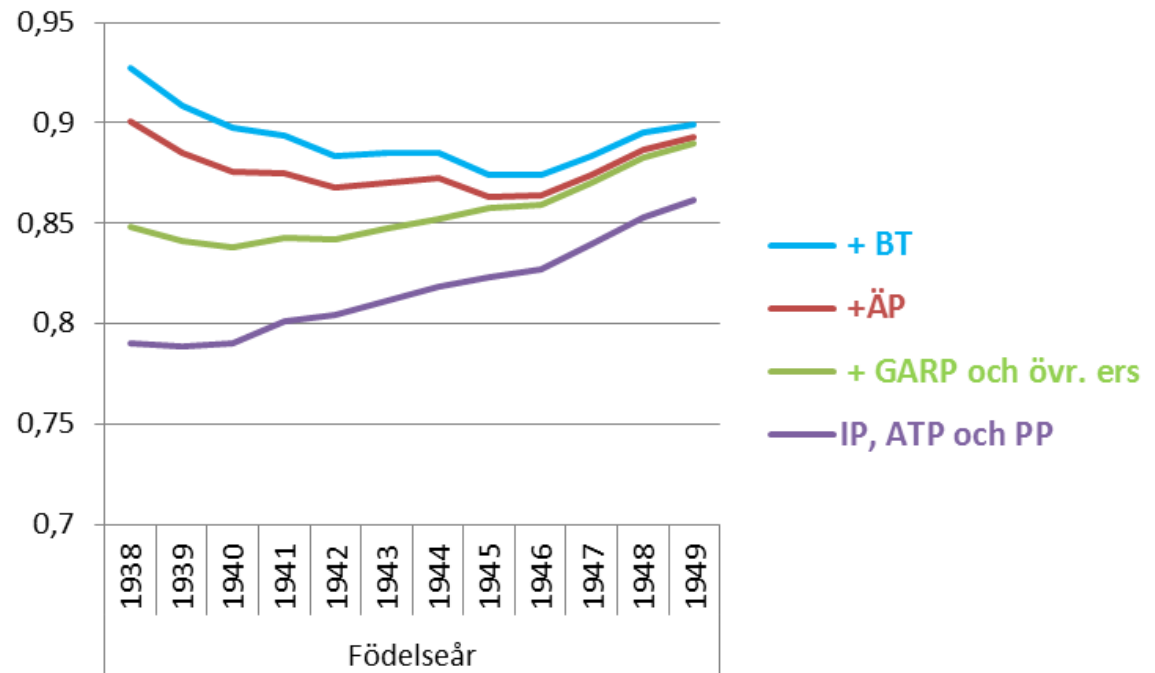
- Inkomstgrundad pension och garantipension - exkl. bostadstillägg

- Ensamstående kvinnor har högre pension än gifta
- Änkor med änkepension har högst pension i genomsnitt

Kvinnors pensioner i förhållande till männens

- Kvinnors inkomstgrundade pension ökar
- Änkepensionen höjer kvinnors pension för de äldre årskullarna

Slutsatser

- **Kvinnors pensionsinkomster ökar – minskar betydelsen av ÄP**
- **Utfasningen av ÄP tycks gått snabbare än förändringen av gifta kvinnors förvärvsmönster**

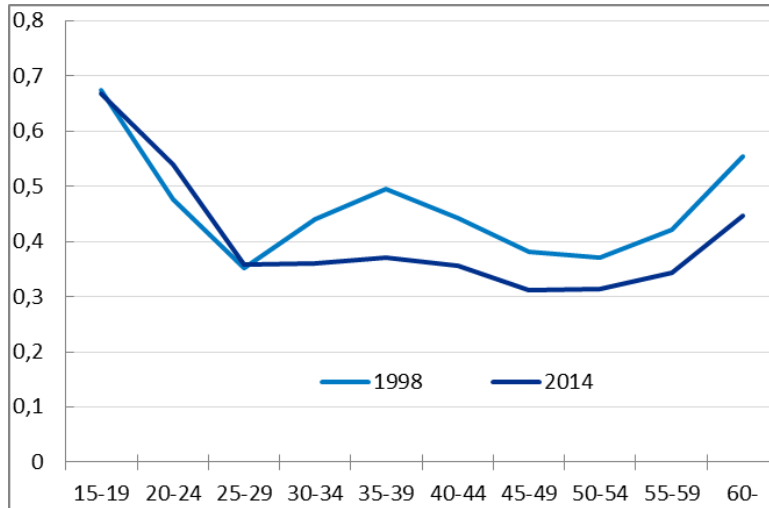
6. Deltidens betydelse för pensionen

- vilken betydelse har deltiden och vad kan vi förvänta oss i framtiden?

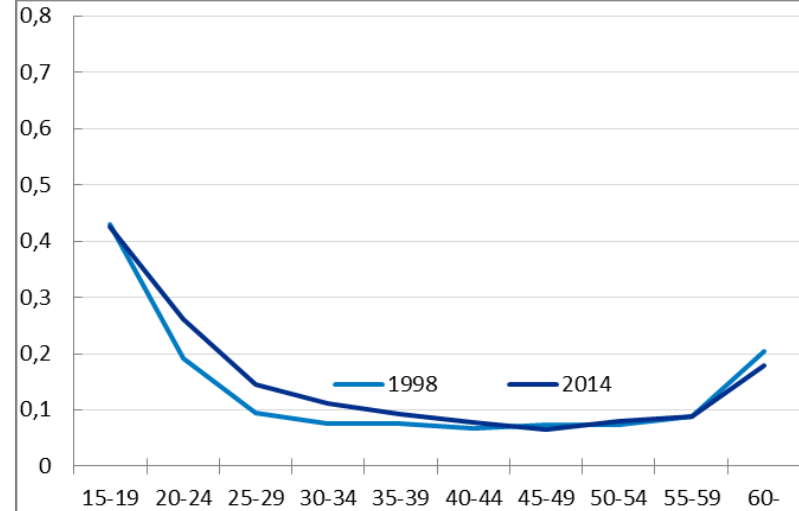
Elisa Baroni

Deltidsarbete: ett kvinnligt fenomen

Kvinnor

Män

Varför är deltid ett problem för jämställda pensioner ?

- Pensionssystemet är grundat på **livsinkomstprincipen**.
- Kvinnor har lägre livsinkomster än män.
- Skillnader i arbetstid förklarar ca. 30% av inkomstgapet
- Deltid kompenseras bara **ibland** och bara **delvis** via transfereringar och pensionsgrundande belopp.

Effekten av deltid på pensioner

- Deltid har effekt på lön och löneutveckling
- Pensionsutfallet beror på samspel med:
 - **individuella** faktorer:
 - orsak för deltid: **ofrivilligt** eller **frivilligt** ?
 - när, hur länge, vilken sektor och inkomst (över taket) ?
 - **systemiska** faktorer:
 - Kompenserande mekanism under deltidsårs (PGB, andra transfereringar) ?
 - Garantipension under pensionering ?
 - Tjänstepension ?
 - Pensionsålder ?
- Deltid påverkar **höginkomsttagare** mer (allt annat lika)

Pensionsunderlag (PU) är lägre för deltidsarbetande kvinnor

- Kvinnor har i snitt ett lägre total PU än män vid pensionering.
- Kvinnor har en högre andel av PU från transfereringar och PGB, framförallt under de fertila åldrarna, när de jobbar mer deltid.
- "Ofrivilliga" deltidsarbetare har oftast bara lön → lägst PU

Hur har risken för att arbeta deltid förändrats över tid ?

- Att vara kvinna, yngre eller att vara kommunalt anställd medför alltid en högre risk för deltid
- Vissa riskfaktorer är mycket könsspecifika
- ”**Konvergens**” i mäns och kvinnors beteende över tid
- Risken för deltid kopplat till barn har minskat för kvinnor och ökat lite för män → **mer jämställt familjeliv** och familjepolitik
- Samtidigt risken för deltid bland kommunalt anställda (oftast **ofrivilligt**) är lika hög idag som det var i 1998.

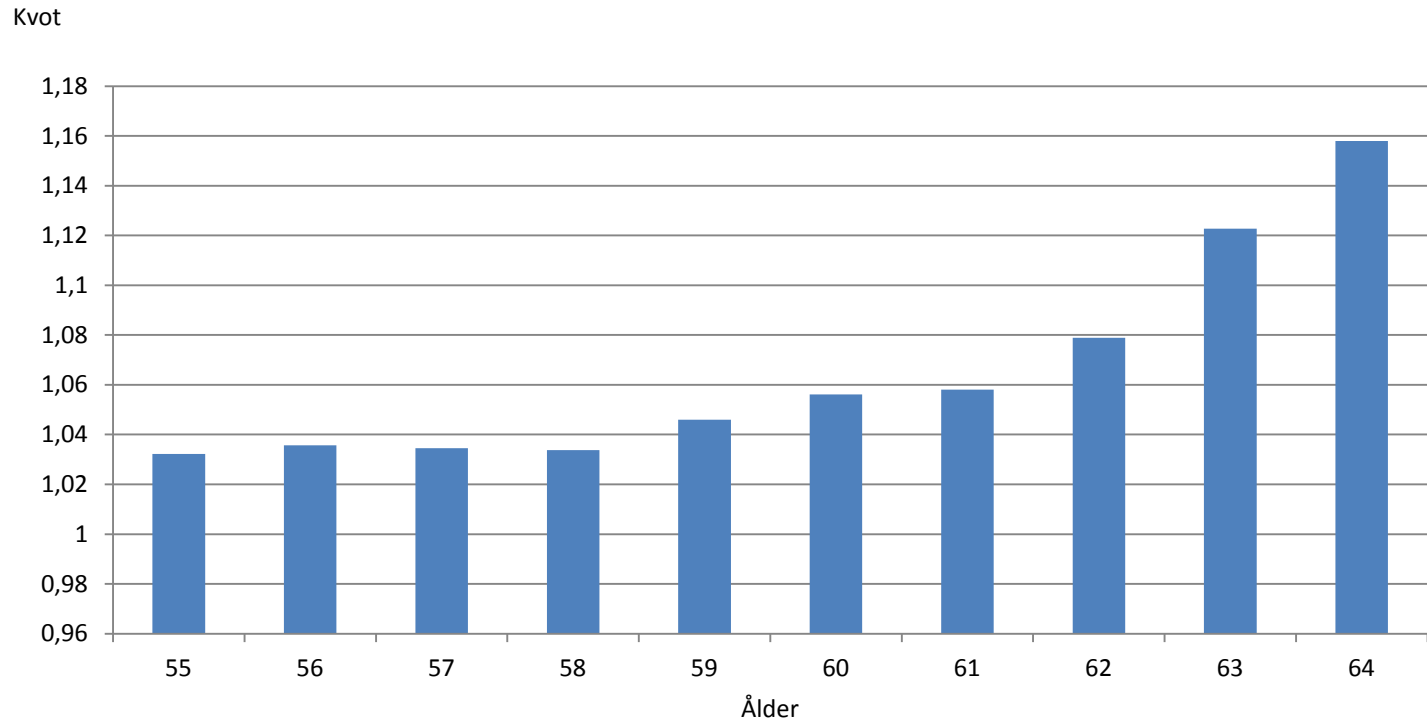
Slutsatser

- Deltidsarbete har stor betydelse för pensionsgapet
- hur stor beror på många andra faktorer också
- Kommer deltid att fortsätta minska för kvinnor ?
 - Kvinnor kommer att försätta högre utbilda sig → mindre deltid
 - Kommunal sektor kommer att behöva växa → mer deltid ?
- Politiken har spelat och kommer att spela roll:
 - Ökad jämställdhet i familjeliv
 - Minska ofrivillig deltid
 - Längre arbetsliv

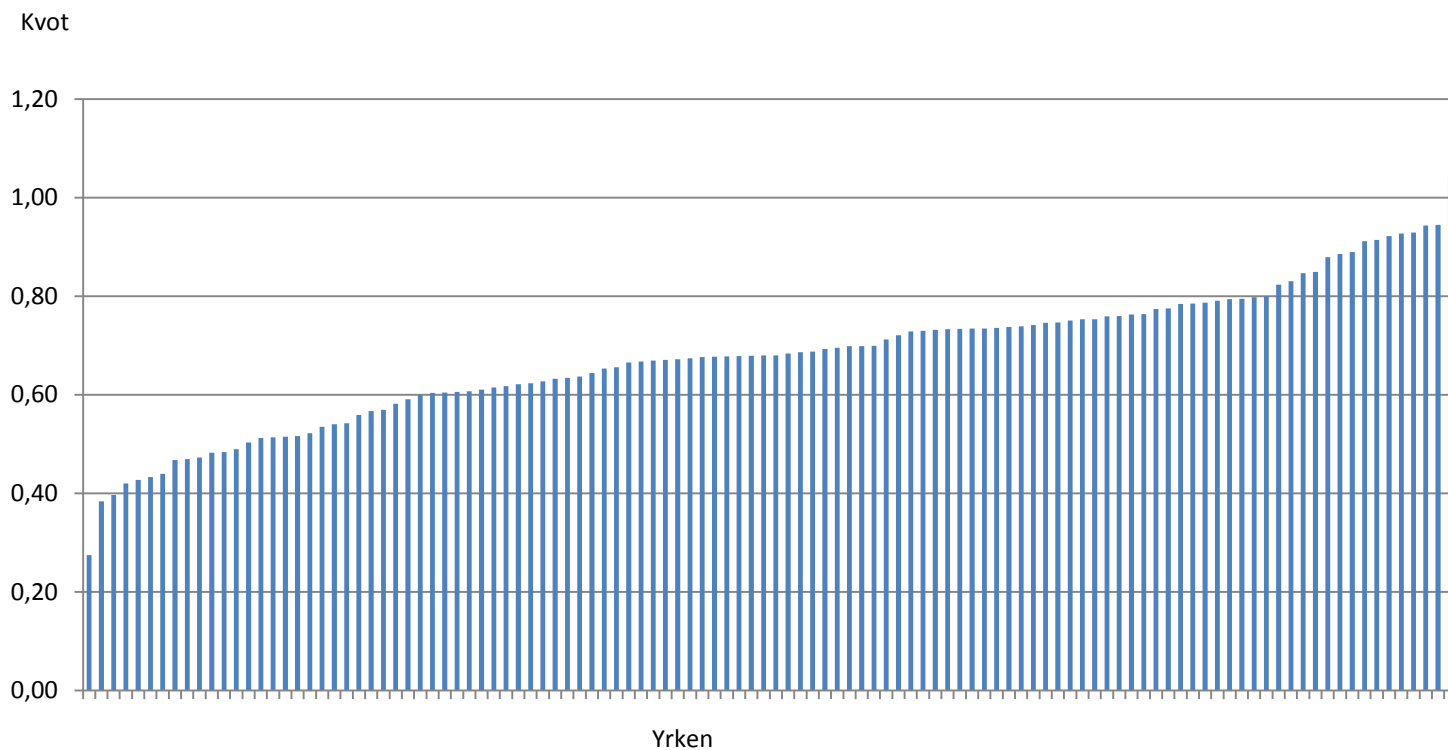
7. Varför lämnar kvinnor arbetslivet tidigare än män?

Petter Odmark

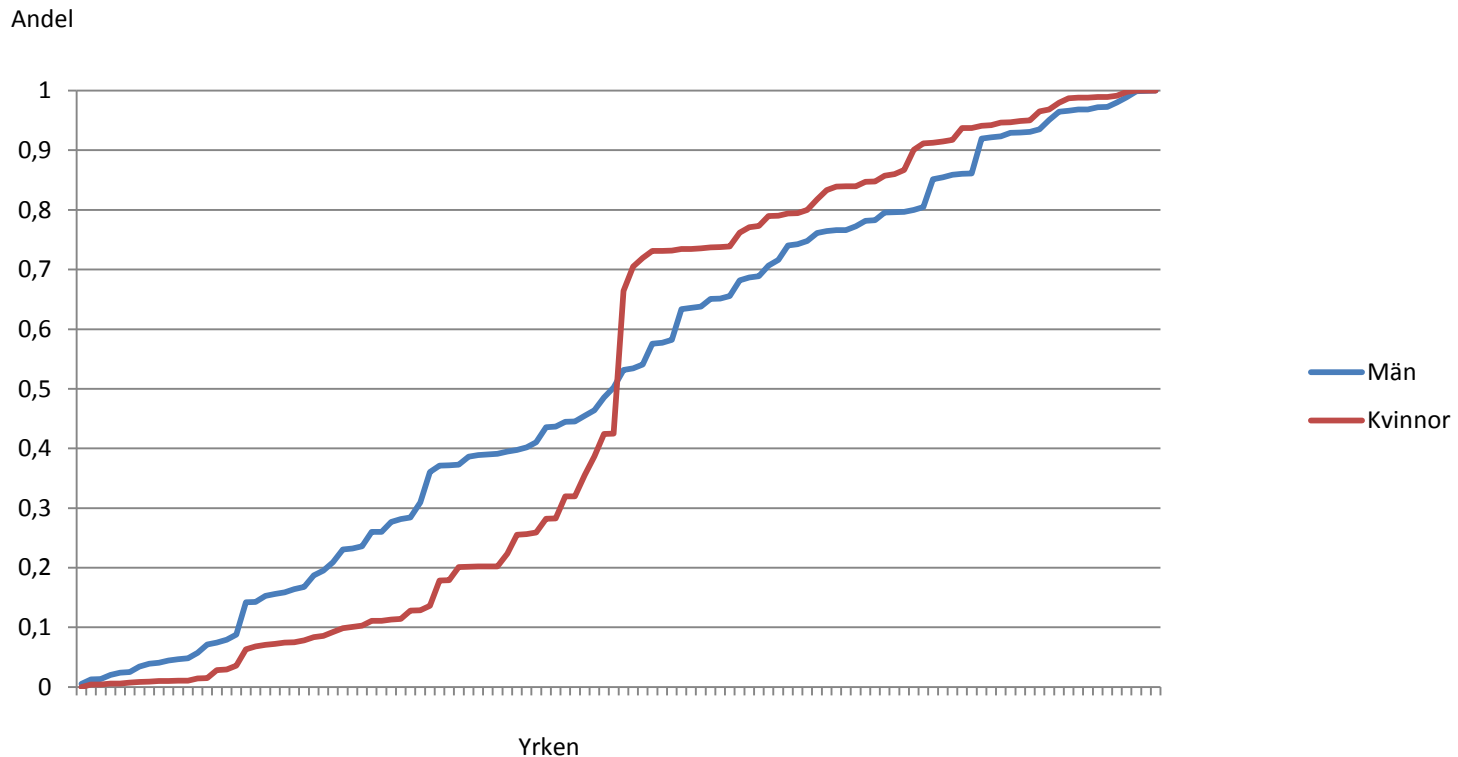
Kvoten mellan mäns och kvinnors sysselsättningsgrad fördelat på ålder

Sysselsättningskvot för olika yrkesgrupper

Akkumulerade andelen kvinnor och män i olika yrken, sorterat efter sysselsättningskvot

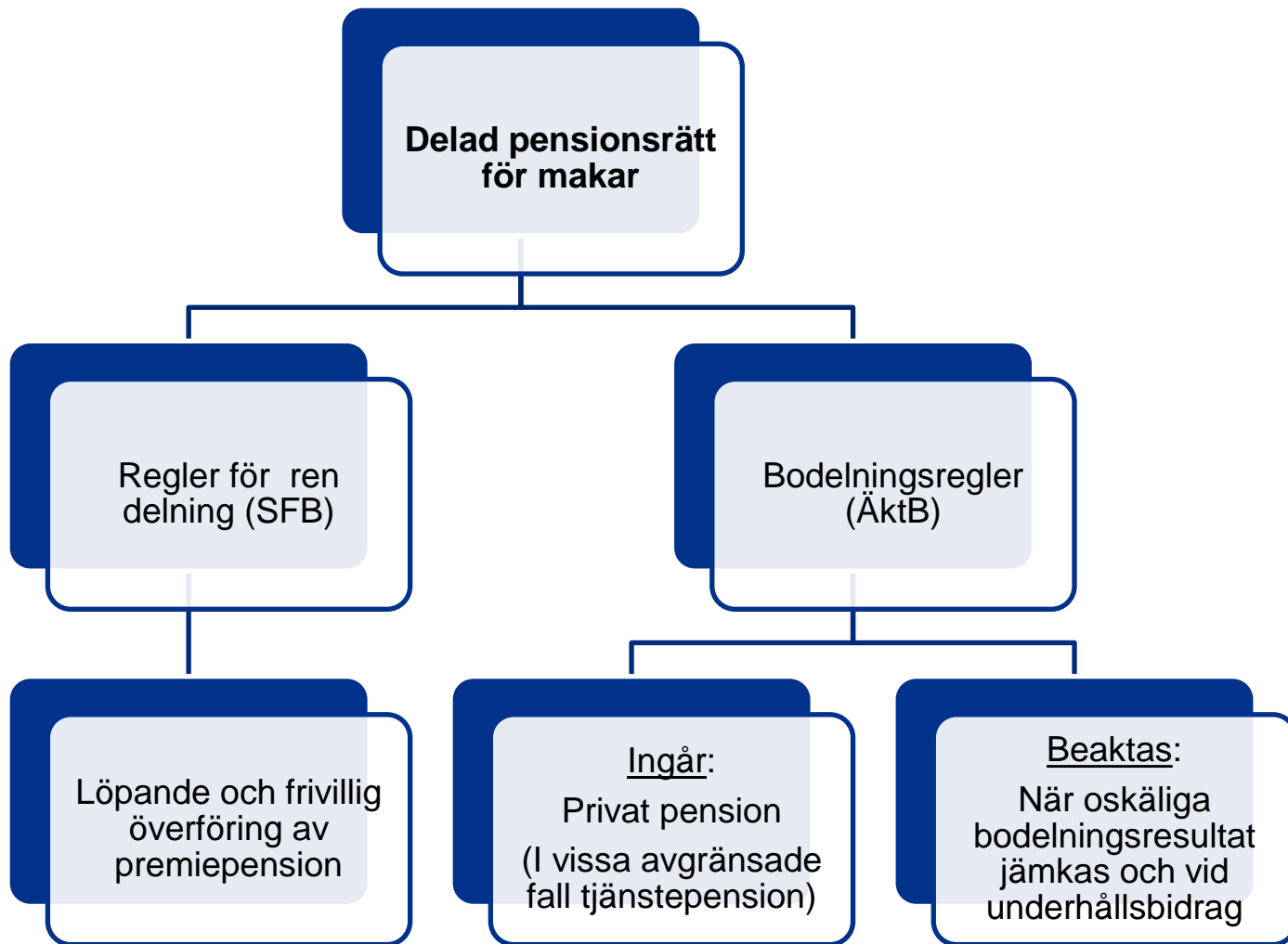
Slutsatser

- **Könsskillnaden i när vi lämnar arbetslivet tycks inte bero på att män och kvinnor arbetar i olika yrken**
- **En möjlig annan förklaring är att många kvinnor lever med äldre män – och par går relativt ofta i pension samtidigt**

8. Delad pensionsrätt mellan makar

- finns det skäl och möjligheter att vidga möjligheterna att dela pensionsrätt mellan makar?

Niclas Fogelström

Överföring av premiepensionen

- **Löpande överföring**
- **Endast makar**
- **Fritt val**
- **Endast hel överföring**
- **Både kvinnor och män kan dra nytta**
- **Självfinansierat överföringssystem**

Kan inte överföras:

- **Inkomstpension**
- **Tjänstepension**
- **Privat pension**

Varför?

Pensionsrätter vid bodelning p.g.a. skilsmässa

INGÅR:

- Rätt till privat pension
- I vissa situation och under vissa förutsättningar rätt till tjänstepension

INGÅR INTE:

- Rätt till allmän pension
- Vanligtvis rätt till tjänstepension

Slutsatser:

- **Nuvarande regler är fortfarande relevanta och rimliga**
- **Det är möjligt att göra reglerna generösare om intresse finns. Fördel - större utjämning. Nackdel - bl.a. minskade arbetsincitament som kan riskera bakslag för jämställdheten.**

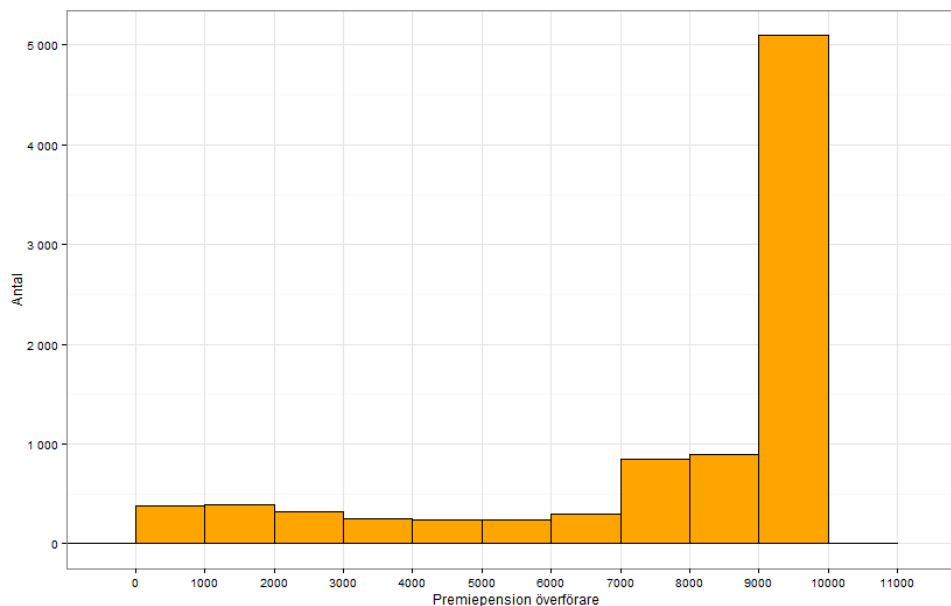
9. Överföring av premiepensionsrätt mellan makar

- Kan och bör reglerna ändras så att fler utnyttjar möjligheten att föra över pensionsrätt?

Kristin Kirs, Pensionsmyndigheten

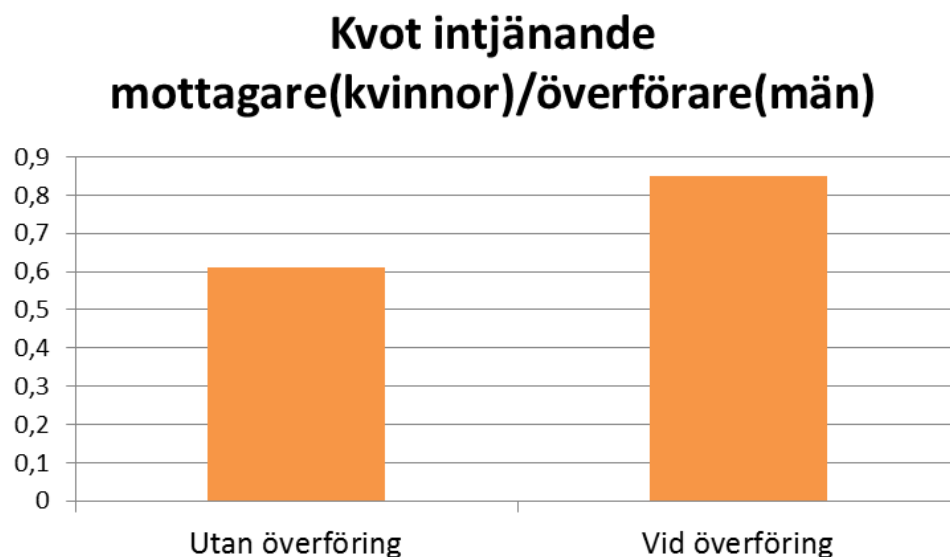
Vilka för över premiepension?

- Få för över premiepension till partner (9 500 personer 2014)
- Snittålder nya överförare 53 år, mottagare 51 år
- En stor andel höginkomsttagare bland överförare:

Hur har överföringen jämnat ut pensionerna?

- Överföring jämnar ut intjänandet till pensionen mellan paren:

- Innebär ett tillskott på ca 900 kr/månad till mottagarens pension
- Ökar kvinnors totala relativa intjänande från 90,9 till 91,0%

Varför så få?

- **Enkätundersökning: 37 procent anger att de känner till möjligheten att föra över premiepension (trolig överskattning)**
- **Att få för över beror sannolikt på**
 - Låg kännedom
 - Obenägenhet att göra val gällande pensionen
 - Osäkerhet om effekten
 - *Osäkert* om avgiften påverkar

Hur öka nyttjandet?

Behåll i stort nuvarande regelverk

- **...avskaffa *inte* avgiften för överföring av premiepension**
 - Motiverad princip
 - Saknas entydiga resultat för att avdraget är ett hinder
- **... och inför *inte* förval för överföring av premiepension**
 - Svårt att identifiera situationer där förval är lämpligt
 - Att välja bort förval innebär besvär för den enskilde
 - ... och många kommer att missa detta.
 - Pensionssystemet är uppbyggt kring individuellt intjänande

Hur öka nyttjandet? forts.

- **Förslag till regeländringar**
 - Senarelägg tidpunkt för möjlighet att ansöka om överföring
 - Avskaffa krav på ansökan från den mottagande parten
- **Utökad information**
 - Utveckling av Min pension (simulera effekter)
 - Information i Orange kuvert (experiment)
- **Övrigt**
 - Pensionsmyndigheten inför möjlighet till e-ansökan

Effekter av förslagen

- **Effekt på nyttjandet osäkert**
 - Sannolikt viss effekt
 - Dock stor obenägenhet att göra val inom pensionsområdet
- **Föreslagna förändringar förenklar dock!**

Slutsatser

- **Överföring av premiepension har gett stora utjämnings effekter på pensionen för berörda par**
- **För att öka överföring av premiepension bör man förenkla valet att föra över samt förbättra informationen till pensionssparare**

10. Pensionsrätt för studier och barnår och hur de bidrar till jämställda pensioner

- Används de 10 miljarder som dessa fördelningsinslag kostar optimalt, sett ur ett jämställdhetsperspektiv?

Kristin Kirs, Pensionsmyndigheten

Regelverket

- **Barnårsrätt**

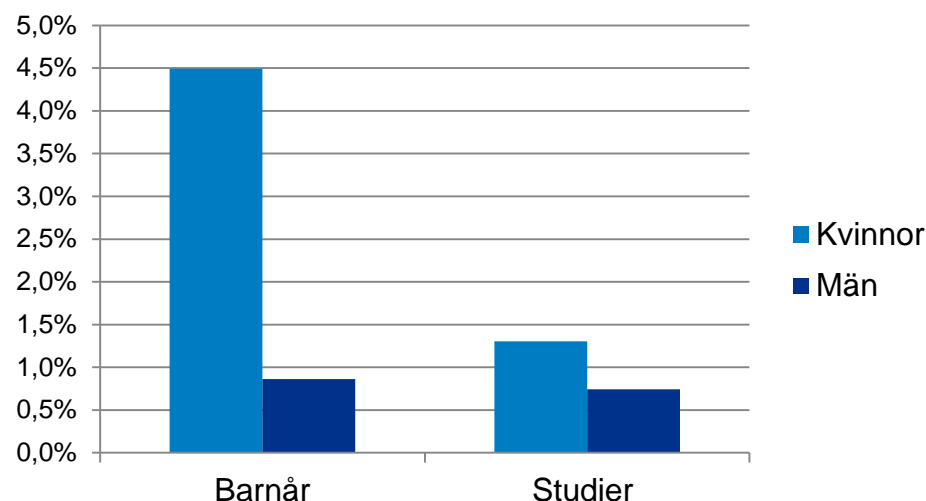
- för barn upp till fyra års ålder
- Pensionsgrundande belopp (PGB) beräknas som:
 - 1: utfyllnad till lön före barnår,
 - 2: utfyllnad upp till 75 % av medel-PGI (den generella jämförelseinkomsten)
 - 3: ett inkomstbasbelopp

- **Studierätt**

- 138 % av studiebidraget (CSN) i PGB

Betydelsen av pensionsgrundande belopp för studier och barnår

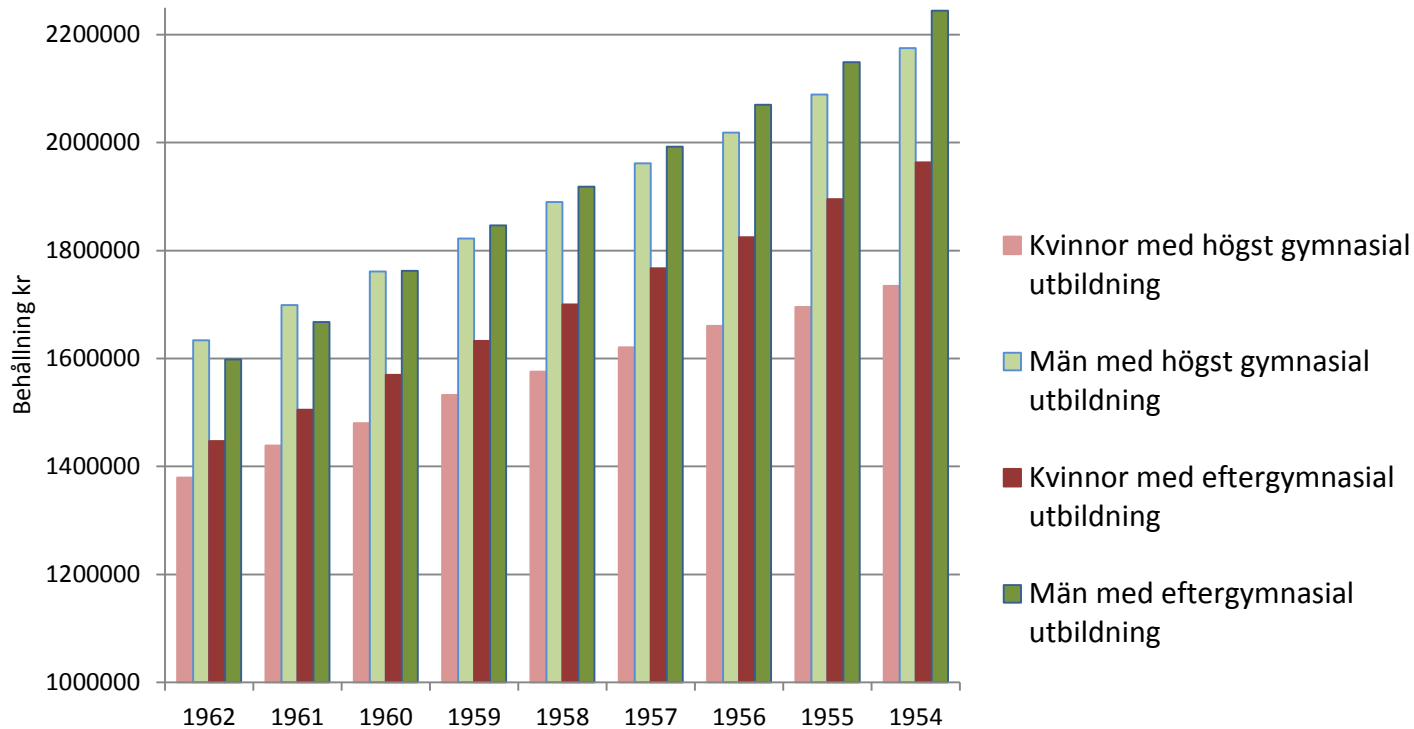
- Andel av PU 2015:

- 80 % av barnårsrätter och 60 % av studierätter går till kvinnor
- Fem års studier ger tillskott på ca 200 kr på pensionen
- Barnårsrätten ger generellt mer: 800 kr (snittinkomst, arbetar halvtid under barnår)

Högre utbildning ger högre pension

- **Sambandet gäller trots intjänandetaket!**

Pensionsmyndigheten har lämnat förslag till ändrade regler

- Studierätten omotiverat avsteg från livsinkomstprincipen
- Försvagar pensionssystemets legitimitet
- Förslag: Avskaffa studierätten och utöka barnårsrätten

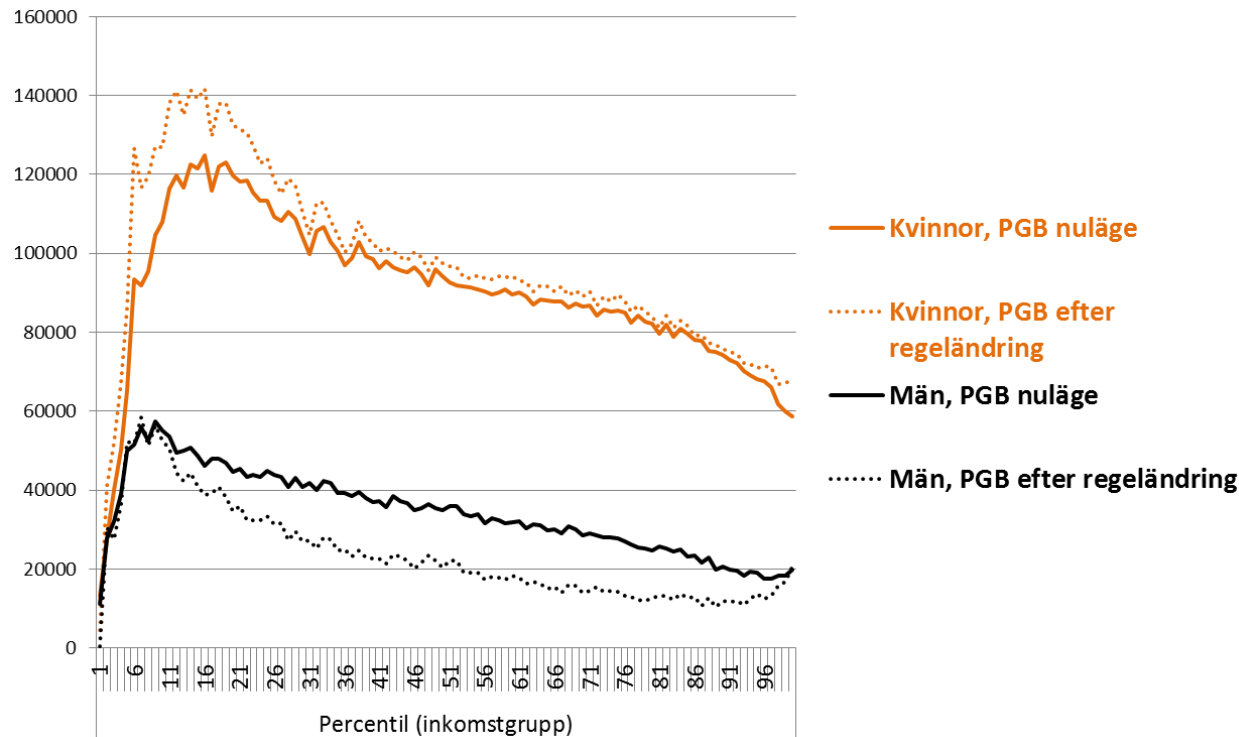
- Färre, mer motiverade och mer betydelsefulla avsteg från livsinkomstprincipen
- Viss omfördelning från män till kvinnor
- Sannolikt ej en ”kvinnofälla” – bedöms inte påverka individernas beteenden

Pensionsmyndighetens förslag till utformning av utökad barnårsrätt

- **Öka antalet år med barnårsrätt från 4 till 5 år**
- **Höj den generella jämförelseinkomsten**
 - från utfyllnad med 75% till 85 % av medel-PGI (månadslön: 17 900 kr till 20 200 kr)
- **Gynnar alla med barnår men särskilt låginkomsttagare**
- **Fortfarande incitament till heltidsarbete under barnår**

Fördelningseffekter av Pensionsmyndighetens förslag

- Omfördelning från män till kvinnor ca 300 miljoner kr/år
- Något minskad kostnad för grundskyddet (0,1%)

Slutsatser

- **Studierätten är ett omotiverat avsteg från livsinkomstprincipen som försvagar pensionssystemets legitimitet**
- **Att använda dessa medel till att utöka barnårsrätten ger kommunikativa vinster samt innebär en viss ökning av kvinnors pensioner**

Antologin

Jämställda pensioner (Ds 2016:19)

finns nu att ladda ner på

www.regeringen.se